

Dr. Vincze-Tiszay Gabriella
Békésy György Emlékbizottság

Az orvosi Nobel-díjas Prof. Dr. nemes Békésy György személyisége

Származását illetően arisztokrata, ezt a környezetével nem érzékeltető, de magatartását nyilvánvalóvá váló erényét érezteti. Tudását, önerőből bővítette, mert a felszíniességgel a csak láthatóval nem elégedett meg. Ezt fejlesztette – akarat, kitartás, sok élet-örömről való lemondásokkal, magányos utazóként – és vált zseniális tudóssá.

Békésy, apai ágon, egy erdélyi nemes család leszármazottja. Nemességgel rendelkezett a Békésy család több tagja. A nemesség és előnévadományt későbbiekben kiterjesztették – 1913. május 24-én – dr. Békésy Sándorra (az apára) és gyermekeire. Békésy György ledoktorált és így a teljes neve: Dr. nemes Békésy György János József. A későbbiek folyamán, külföldön így használta a nevét: George von Békésy. E néven állították ki a Nobel-díjat adományozó oklevelét is.

A nemes emberek, ritkán kötöttek rangon aluli házasságot. Békésy György soha az életében nem nősült meg. A nemes származásúak, amennyiben külön értékek domináltak azt párosíthatták a házasulandók a kívánalmaiknak megfelelően: így lehetett tehetős idős férfinak fiatal színész nő felesége, legényembernek özvegy feleség, dzsentrí úrnak gazdag hajadon. A társadalmi távolságtartás nemes szándéka érvényesült a frigykötésben. S bár voltak úrgazdagok, ők nem állhattak a szenteltvíz áldozata alá nemes leszármazottakkal. Arról sajnos tudomása van a világnak, hogy közember nemességet vett magának. A titulus megszerzésével viszont nem jár együtt az a tudás-viselkedési elvárás komplexuma, amit nem lehet pénzért megszerezni. A közmondás egyszerűen fejezi ki „suszter maradjon a kaptafánál”.

Mi szeretne lenni?

Talán minden embert megkérdeznék egyszer kiskorban, hogy mi szeretne lenni, ha nagy lesz, vagy mit csinálna másképpen, ha újra kezdené az életet. Ezt megkérdezték Békésytől is: „Sokan kérdezik tőlem: mit tennék, ha az életet újra kellene kezdenem. Azt hiszem, akkor is a tudománnyal szeretnék foglalkozni. Iskolatársaim közül egyesek milliomosok lettek és igen kellemesen éltek. Alig kellett küzdeniük az életben, mindent meg tudtak vásárolni, ami megvásárolható. Én mégis azt gondolom, hogy az életben szükségünk van a harcra, az akadályok leküzdésére. Életemben háromszor elvesztetem mindenemet, mégis mindig engem irigyeltek és én sohasem irigyeltem másokat. Mindennek vannak előnyei és hátrányai és az egyensúly a kettő között igen kevésen múlik. Minden attól függ, hogyan használjuk fel lehetőségeinket. Nem az a fontos, hogy mink van, hanem az, hogy hogyan használjuk” ... „Visszatekintve mindig felmerült az a kérdés, hogy mit tanultam az egyetemen. Általában az emberek azt mondják keveset, nagyon keveset tanultak. Ezzel jórészt egyetértek, mert ezek túlságosan sok tantárgyat hallgattak. Én meggyőztem magam arról, hogy szükségem van bizonyos alapismeretekre, de ezután úgy találtam, hogy valamennyi tudomány a könyvtárakban van felhalmozva és nem a professzorok fejében. Manapság ez még inkább így van.”

A magányos utazó

Békésy mosolygós, de zárkózott természetű. Baráti kapcsolatot nem alakít ki munkatársaival. Szerintem ez annak datálható, hogy iskolatársaival sem voltak tartós kapcsolatok, tartós barátságok, magántanulóként, egyedi tanulási programmal, amiből pont a közösség hiányzott, az a bizonyos közösségi érzés-szellem és ami alapja lenne, mintát adna a munkahelyi közeledés és kollégialitáshoz. „Nomád vándorló tanuló” – mai modern elnevezéssel. Minden esetre fantasztikus alkalmazkodási képességgel kellett rendelkezzen. Sehol nem került sor minimális nézeteltérésre sem, összeütközésbe sem került senkivel, mindenhol tiszteletben tartotta a „házaszabályt”. Ő maga elfogadta a belső működési, kialakított törvényeket, – bár nem biztos, hogy mindenben egyetértett velük – nem vonta kétségbe, hanem tiszteletben tartotta azokat. A belső fegyelme is óriási volt.

A derűsen, de magányosan utazó Békésy György

Személyisége: felsorolva címszavakban: zárkózott, gyanakvó, kerüli az embereket, félszeg néha, bogaras, különc, munkamániás, pesszimista, hajlik a depresszióra, élénk, szomorkás kétkedő és bizakodó. Tekintetében van a gunyoros árnyalat mintha azt mondaná: Azt hiszitek nem látom mi van körülöttem? A háttér és színjátékot nem látom át? Igenis érzékelem, de engem csak a munka érdekel. Ezért van az, hogy néha úgy érzi, hogy ártani akarnak neki, élete több fázisában érzi, hogy irigyei vannak, és hogy követik, megfigyelik. Puritán „magának való” személyiség. Fiatal korától sokrétű tehetsége bontakozik ki: fest, rajzol, virtuóz módon zongorázik, érdeklődik az esztétika és művészetek iránt. Olyan tudós, aki nem csupán egy szűk szakterületet tekint magának, hanem széles spektrumú az érdeklődése, analizálja és szintetizálja a tapasztalatokat. A tudásért nem sajnálta az időt, az ismeretek megszerzésére szorgalommal tanult. A szorgalom és céltudatosság volt egyik alapvető tulajdonsága a receptivitáson kívül.

Szerette a jó értelmes társaságot, a filozofikus eszmecseréket, az értékest és a szépet kereste. Mivel nemcsak egy szűk területtel foglalkozott, ahogy valami új számára kevésbé ismert területre tévedt, rögtön tanulmányozni, kutatni és tanulni kezdte. Ismerete interdiszciplináris lett. Mindezek sikertelenek maradtak volna, ha nincs a fantasztikus szorgalma, kitartása, szívóssága. Ismert volt, hogy egy sikertelen kísérlet után nem torpant meg, hanem a hibás eredmények ellenére folytatta a munkáját. A célt tartotta szem előtt.

Az előzékeny, kedves, udvariasan megnyerő követelés, a munkafegyelem példaadó mintázataként a munkatársai szerették és a néha monoton munkát is precizitással végezték. Szociabilitási stílusa kisugárzott és összefogta a kutató csoport minden tagját egy csapatba és szakmai lelkesedéssel vezette kísérleteit. Világpolgár volt, nem tagadta meg szülőföldjét, gyökereit, bár több kontinensen dolgozott, mindenki felsőfokon beszélt személyéről, büszke magyarságáról.

Plátói barátságai voltak, futó ismeretségekkel. A kesernyés mosoly, a lemondás röpke árnyalatával, a változást hozó percekkel mely napok-hónapok évekké duzzadtak életében. Barátságok gyermekkorban kötődnek. Voltak elemi iskolás barátságok, az osztályközösség tanulói, amelyek az ország változás gyakorisága miatt, mulandóvá váltak. Gyermekkori pajtások nem kísérték élte viharában, és nem találkozott velük életében többször, mint akkor „pont ott és pont akkor”. A sok apró élmények, közös csínyek társakká avanszálódnak érzelmi téren pozitív töltéssel maradandókká válnak. Hazát váltva minden érzékszervünkkel, énünkkel, gondolatainkkal görcsösen ragaszkodunk hozzá, bár hangosan nem mondjuk. A nemzet érzése, a hovatartozás belső magánügy. Csak a statisztika érdeklődhet iránta – kimutatás érdekében, hivatalosan - más ember, magán ember nem. De bárhová nézünk, bármit látunk, bármit hallunk, minden fűszál és érzés a csodálatos múltat idézi fel. Az életünk egy-egy színes darabját. És ami elmúlik kronológiailag, azt

pótolni nem lehet. A fiatal éveket újból megélni csak képzeletben lehetséges. Az élet csipke szélű hímzésében a csodálatos gyermekkor selyemszállal van hímezve.

Készült egy pár portré róla. A fényképek más és más időben, helyen és alkalmakkor készültek róla. Mindig önmagát adja adott pillanatban: derűs, jókedvű, kiáll határozottan mondandójáért, véleményéért. Fiziognómiai jellegzetességei többek közt, hogy egész arca kiváló intelligenciára vall, a szellemi tulajdonságai dominálnak és féken tartják az anyagi hajlamosságokat. Nagyszabású, idealista hajlamú természet, melegszívű, érzelmi élete erősen kiemelkedő, sokszor gyakorlatiatlan főleg üzleti téren, naivitásra való hajlamosság mellett jó ítélőképessége van.

Gondolkodó inkább teoretikus, mint praktikus, erélyes, tevékeny, heves néha erőszakos, hűvös, de rugalmas természet, néha gyerekes az érzékenysége, túlsúlyban van az általános érzékenység, a szenzibilitás. Intellektuális élvezetekre érzékeny, nyíltszívű, becsületes, szívélyes, szeretetreméltó, de aggodalmaskodó, néha félénk, túlzástól mentes, éber.

Esztétikai érzéke és nagy áttekintése van, de mindenben az igazságszeretet dominál, ehhez párosul a jó emlékezet, gyakran zenei tehetség. Élénk mozgékony a természete, gyors hangulatváltozásai vannak, de hangulatai nem öncélúan változnak. Változásait a külső tényezők, észrevételek vagy tudatos dolgok befolyásolják. Tudjuk, hogy jó megfigyelő és a környezetével valósággal szimbiózisban él, együtt érez vele, harmóniában van a környezetével. Könnyű az életfelfogása, a dolgok szellemes oldalát értékeli, megfontolt szereti túlbecsülni önmagát és másokat tehát rossz az emberismerete: eleinte naivan bízik mindenki, ami hirtelen ácsaphat gyanakvássá, ha okot lát benne és ez tartóssá válik, nem rehabilitál önmaga előtt senkit, egyenlőtlen lelki egyensúlya van.

Békésy kolerikus típus is, kezdetben nem elégszik meg a benyomásokkal, nem nyugszik bele, hanem összeszorítja az öklét és csinál valamit. A tapasztalatokat megtartván tarsolyában nevelő hatásúak lesznek, újra kezdi, mert ismeri a célt, amit el akar érni, tehát az eszközöket is ismeri, amivel el tudja célját érni. A sikertelenségtől, a kudarctól megkétszereződik az ereje, akarata ekkor szélsőségesen makacssá válik. Megkeményedik.

A titkos szolgálatok

Feltűnik, ha valami környezetében nem ott van, nem úgy van, mint máskor; észreveszi, ha egy munkatársa rosszabb vagy jobb kedvű mint általában és azt is ha valami bántja őket. De észreveszi a rá ható környezeti változásokat, „mintha valaki követne” érzéssel.

A pszichológiai gyakorlatban, egy időben gyakori volt a paranoja diagnózis a beutalón, akit kivizsgálásra küldtek és kezelésre. Sajnos ez nem pszichiátriai betegség tünettana volt, hanem a legtöbbször valós érzés. Követték az embereket okkal és ok nélkül. Méterekben mérhető a leírt semmi esemény, amivel beszámoltak a titkos szolgálatoknak: mikor, merre, kivel találkozott és hol. Provokálták beültetett emberekkel, akik megpróbálták a közelébe jutni a kiszemelt embernek, a bizalmába férkőzni. A családba is beépítették sokszor a házasársat, aki jelentett a párjáról. „A nagy szem minden lát” megfélemlítő szlogenjével, halk figyelmeztetés, hogy megelőzzék a konspirációs találkozásokat, mert csak arra gondolhat mindenki, amire szabad, ami meg van engedve.

Általában kételkedő, tele megválaszolatlan kérdésekkel. Egy elmés flegmatikus, akit nem lehet meglepni... Elmélázó, derengő a múlton, cinikus mosoly a tudok mindent háttérből politikai megérzése miatt és azt a bölceletét, hogy titkot csak magányosan önmagában lehet tartani, és amit csak egyedül tud, azt nem veheti el más. A portréiban van közös mondanivaló és van egyedi vonás is.

Hitvallás

Békésy György egy elme, individuum, egyéniség, géniusz, kiemelkedően kreatív, innovatív tudós, korát és korszakát meghaladó gondolkodó. A zsenit köznyelven úgy határozzák meg, hogy „akkor kezd gondolkozni, amikor más abbahagyja”! Ezért lángész, mert alkot és újat teremt.

Nem gyermeki kíváncsiság motiválja, hanem a természettudományban ismeretlen mechanizmusokra azoknak értelmezésére kérdéseket tesz fel, s a feltett kérdésekre keresi a válaszokat. Megszállottság, elhivatottság? – amely hatalmába keríti. Nem tud másra gondolni. Zseniből nem „terem” sok, azért általában társtalanok, mert a magas röptű gondolatait a környezet nehezen tudja követni. Talán ezért tűnik úgy, mintha önmagával társalogna. A hegycsúcs tetején áll egyedül. Ő van a legmagasabban, ami helyzetéből adódóan az egyedüllétet vonja maga után. Csak egy másik hegy csúcsán levő emberrel találja meg a közös hangot, de ahogy a két zseni megy felfelé a hegycsúcsra, egyre jobban távolodnak vízszintes vonalban egymástól és függőlegesen vonalban is, az átlagos társadalmi környezetüktől.

Nagyon elkészerítő tudomásul venni, hogy a zsenit nem értik meg – a tudásból fakadó korlátok miatt – és elhagyatottá, izolálttá válik. Az eldöntendő kérdés az, hogy Ő nem találja helyét társaságban és kihúzza magát ebből a szabadság korlátozó csoportosulásból, ill. időpocséklásból, mert alkalmakkor nem tud előrehaladni, többlettudást szerezni, vagy lassan kizárják, kinézik a középszerűnél azért magasabb fokú társaságok is, saját elveiket követve, mert a megszokott egységet megbontja pl. nem értik okfejtését, felsőbbrendűséget éreznek magyarázataiban, ki-sebbségi komplexusuk ébred miattuk a társaságában az embereknek.

A társadalmi életben – a több szinten zajló interakciók személytől függetlenek –, a közös normákat betartják. Ezt a személytelen alkalmazkodást még gyermekkorában interiorizálta az otthoni értelmiségi légkör elvárásként. A nevelés determináló jellegű. A szülők, mint élő környezet adták az értelmi-érzelmi mindent meghatározó szellemi légkört, a szülői ház a tökéletességgel ható igényesség; a tárgyi környezete pedig a mintaadó esztétikai élmény, a tárgyi igényesség kifejezője: a ház, a lakás, azoknak külső kinézete és belső berendezései hasonlóképpen.

Békésy személyisége tükrözi a kompetens interperszonális viselkedést. Nemesi család, egyetemi tanári rangban nevelő szülei, a globális szellemi miliő, a motiváció és érzelmi kontroll a szociális attitűdöt, az autonóm viselkedési formát példázza. Ezért tartja a szakirodalom azt, hogy a kulturált környezet és a kreativitás kölcsönhatásban vannak egymással, magas fokú igényesség úgy önmagával, mint környezetével szembeni elvárás az értelmiségi családok alapvető feltétele. A nemesi családok átadták az évszázadokon keresztül örökölt és ápolt hagyományok mellett, az egymás iránti tiszteletet (felmenő, leszármazott, kortárs, függőleges és vízszintes interperszonális szinten), hazaszeretetet, tudás iránti vágyat, a fejlődés igényét (jóindulat, szociabilitás, talpraesettség-rátermettség) és még végtelenségig lehetne sorolni azon írott s íratlan elvárásokat, aminek eleget téve – egy életen át megőrizhette „identitását” s kiemelkedett még a nagypolgári szintből is. A nemes, az arisztokrata a távolból érkező hangokban is ráismer a szellemi rokonra, felismeri a karizmatikus embereket. Ez jellemző rá szakmai téren is.

Emberi, munkatársi/munkahelyi közegben a kérdés és megoldás lehetőségeinek, változatainak a kitalálására volt szüksége. Megannyi újabb megpróbáltatás volt, mindennap számára. Az egyedi, szakmai és általános környezeti érthetlenségen túl kellett lépnie, figyelmen kívül kellett hagynia, különben a szürke, középszintű emberek nagy tömege lehúzhatta volna a többség szintjére. Summázva a gondolatokat, talán összefoglalta, hogy mit kell, hogyan és meddig kell lépnie, mit él át és milyen hatások érik, és hogyan kell reagálni mindenre. Néha szorong, de élteti a remény mikor állásokat vált, mert mihelyt más környezetbe kerül, a legtöbbször (önéletrajza alapján) hamar megbékél. Beilleszkedik a környezetébe, mert a közmondás szerint is „az okos enged” – egy bizonyos érték nivóig.

Miért nem nősült meg? Erre azt válaszolja: „Én megnősültem, nekem a feleségem a tudomány!”

Mit állít Békésy? Van felesége. Tehát a magyar társadalom fennmaradásának záloga a család, a gyerekek, majd ők családot alapítanak és jön a következő nemzedék gyerekei.

Mit állít Békésy? Tudomány. Véleménye szerint a társadalmak továbbfejlődésének egyetlen záloga, minden emberi tevékenység közül a tudomány művelése. A tudományok viszik előre a társadalmak fejlődését!!!